

- ୪। ବିଲିଖିତ ଇତି ପଦେ ଇ- ସ୍ଵର ସଂଯୁକ୍ତାନି ବ୍ୟଞ୍ଜନାନି ଲିଖତ ।
(କ) _____ (ଖ) _____ (ଗ) _____
- ୫। ରୂପେଶ ଇତି ପଦେ ଉ- ସ୍ଵର ସଂଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲିଖତ ।
(କ) _____
- ୬। କୁରୁତ ଇତି ପଦେ ଉ- ସ୍ଵର ସଂଯୁକ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଲିଖତ ।
(କ) _____ (ଖ) _____
- ୮। ସୌଭାଗ୍ୟମ୍ ଇତି ପଦେ ଔ- ଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲିଖତ ।
(କ) _____
- ୯। ମତୈକ୍ୟମ୍ ଇତ୍ୟତ୍ର ଐ- ଯୁକ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲିଖତ ।
(କ) _____
- ୧୦। କୃତିଃ ଇତ୍ୟତ୍ର ର- ଯୁକ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲିଖତ ।
(କ) _____
- ୧୧। ନିମ୍ନଲିଖିତବର୍ଣ୍ଣାନାଂ ସଂଯୁକ୍ତରୂପ ଲିଖତ ।
ବ୍ + ଯ + ଆ + କ୍ + ଅ + ର୍ + ଅ + ଶ୍ + ଅ + ମ୍ = _____
ମ୍ + ଇ + ଋ + ଌ + ଅ + ମ୍ = _____
ସ୍ + ଅ + ମ୍ + ଆ + ଋ + ଆ + ଋ + ଅ + ଃ = _____
ର୍ + ଆ + ଷ୍ + ଋ + ଋ + ଅ + ମ୍ = _____
ପ୍ + ଅ + ର୍ + ଇ + ଶ୍ + ଋ + ଅ + ମ୍ + ଅଃ = _____

ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ

ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏବଂ ସୂତ୍ରମାନଙ୍କର ସଂକ୍ଷେପୀକରଣ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟାକରଣରେ ଅନେକ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ । ସେହି ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ବା ସଂଜ୍ଞାଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ମାଣ ସେମାନଙ୍କର ଗଠନ ବା ପ୍ରୟୋଗ ବା ଅର୍ଥକୁ ଆଧାର କରି କରାଯାଇଥାଏ । ଯେଉଁ ସଂଜ୍ଞାପଦଗୁଡ଼ିକ ନିଜ ନିଜର ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅକୃତ୍ରିମ ବା ଅନୂର୍ଥ ସଂଜ୍ଞା । ଯଥା- କାରକ ଏହାର ଅର୍ଥ ସହଜରେ ବୁଝିହେଉଛି । ଅନ୍ୟ କେତେକ କୃତ୍ରିମ । ଯଥା- ଟି ଏବଂ ତଦଭିନ୍ନ କେତେକ ସଂଜ୍ଞା ଭାଷାନିରୂପେଷ, ଯଥା - ‘ଗୁଣ’ ଏହା ସହଜରେ ବୁଝି ହୁଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏଗୁଡ଼ିକ ବୁଝିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଆରମ୍ଭରୁ କେତେଟି ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ସହ ପରିଚୟ ରହିଲେ ବ୍ୟାକରଣ ଅଧ୍ୟୟନ ସୁଗମ ହେବ ।

- ୧। **ଅକଥୂତ :** ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର କର୍ମର ସଂଜ୍ଞା । ଦ୍ଵିକର୍ମକ ଧାତୁମାନଙ୍କର ଗୌଣକର୍ମକୁ ଅକଥୂତ କର୍ମ କୁହାଯାଇପାରେ । ଉଦାହରଣ- ଗାଂ ପୟଃ ଦୋଷ୍ଟି । ଏଠାରେ ‘ଗାଂ’ ୨ୟା ବିଭକ୍ତି ଗୌଣ କର୍ମ, ପୟଃ ୨ୟା ବିଭକ୍ତି ମୁଖ୍ୟ କର୍ମ । ଗୋଃ (ଗାଈଠାରୁ) ବଦଳରେ ଗାଂ (ଗାଈକୁ) ୨ୟା ବିଭକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଗ ବିଶେଷ ନିୟମ (ଅକଥୂତ) ଅନୁସାରେ ହୋଇଅଛି ।
- ୨। **ଅକର୍ମକ :** ଯେଉଁ କ୍ରିୟାର ଫଳ ଓ ବ୍ୟାପାର ଉଭୟ, ଗୋଟିଏକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ରହିଥାଏ ତାହାକୁ ଅକର୍ମକ ଧାତୁ କୁହାଯାଏ । ଯଥା:- ବାଳକଃ କ୍ରୀଡ଼ତି । ଏଠାରେ କ୍ରୀଡ଼୍ ଧାତୁ ଅକର୍ମକ ।
- ୩। **ଅର୍ :** ପ୍ରଥମ ମାହେଶ୍ଵର ସୂତ୍ରର ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣ ‘ଅ’ ଏବଂ ଚତୁର୍ଥ ମାହେଶ୍ଵର ସୂତ୍ରର ଅନ୍ତିମ ‘ର୍’ କୁ ନେଇ ‘ଅର୍’ ଗଠିତ । ଅଇଉଶ୍ । ର ଡ କ୍ । ଏ ଓ ଡ୍ । ଐ ଔ ଋ । ଅର୍ଥାତ୍ ‘ଅ’ ଠାରୁ ‘ର୍’ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଏହା ସ୍ଵରବର୍ଣ୍ଣର ବାଚକ ବା ଅନ୍ୟ ନାମ । ଏଣୁ ସ୍ଵର ସନ୍ଧି, ସ୍ଵରାନ୍ତ ଧାତୁ ଓ ସ୍ଵରାନ୍ତ ଶବ୍ଦକୁ ଅର୍ ସନ୍ଧି, ଅଜନ୍ତ ଧାତୁ ଓ ଅଜନ୍ତ ଶବ୍ଦ କୁହାଯାଏ ।

- ୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂଯୋଗ : କାଳ ଓ ମାର୍ଗର ବ୍ୟବଧାନ ରହିତ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅବସ୍ଥାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂଯୋଗ କୁହାଯାଏ । ଉଦାହରଣ - ମାସଂ ପଠତି । (ମାସେ ବ୍ୟାପି ପଢୁଛି କୌଣସି ଦିନ ବନ୍ଦ କରିନାହିଁ ।)
- ୫ । ଅଧିକରଣ : କର୍ତ୍ତା ବା କର୍ମ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କ୍ରିୟାର ଆଧାରକୁ ଅଧିକରଣ କୁହାଯାଏ । ଅଧିକରଣଠାରେ ସପ୍ତମୀବିଭକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥାଏ ।
- ୬ । ଅନଭିହିତ : ସାଧାରଣତଃ ଚିତ୍ତ, କୃଦନ୍ତ, ତଦ୍ଧିତ ଓ ସମସ୍ତପଦ ଦ୍ଵାରା କର୍ତ୍ତା, କର୍ମ ପ୍ରଭୃତି ଉକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତିରେ ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କାରକ ଓ ବିଭକ୍ତିରେ ଏହି ଅନଭିହିତ ବା ଅନୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।
- ୭ । ଅନୁନାସିକ : ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣର ଉଚ୍ଚାରଣ ମୁଖ ଓ ନାସିକାର ମିଳିତ ସହାୟତାରେ ସଂଘଟିତ ହୁଏ ତାହାକୁ ଅନୁନାସିକ କହନ୍ତି ।
- ୮ । ଆଗମ : କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବା ଧାତୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବର୍ଣ୍ଣ ସମୀପରେ ଅନ୍ୟ ଅତିରିକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣର ଆଗମନକୁ ଆଗମ କହନ୍ତି । ଯଥା :- ସମ୍ + $\sqrt{\text{କୃ}}$ + ଲୁ(ତ) = ସମ୍ + ସ୍ (ଆଗମ) + $\sqrt{\text{କୃ}}$ + ଲୁ(ତ) = ସଂସ୍କୃତ । ବନସ୍ତତି (ସ୍) । ଏଠାରେ ବନ + ପତି = ସନ୍ଧି ନିୟମ ଅନୁସାରେ ନ ପରେ ସ୍ ଆଗମ ହୋଇ ବନସ୍ତତି ହୋଇଛି ।
- ୯ । ଆତ୍ମନେପଦ : ଯେଉଁ କ୍ରିୟା ବା ଧାତୁର ଫଳ କର୍ତ୍ତା ନିଜେ ଭୋଗକରେ ତାହାକୁ ଆତ୍ମନେପଦ ଧାତୁ କହନ୍ତି । ଯଥା- ରାମଃ ଧନଂ ଲଭତେ । (ଫଳ କର୍ତ୍ତୃଗାମୀ ହେଲେ ଧାତୁ ଆତ୍ମନେପଦୀ ହୁଏ । ମାତ୍ର ଏହି ନିୟମ ଅନିତ୍ୟ । ଯଥାର୍ଥ ବିଚାର ଲାଗି ୧ । ୩ । ୧୨ ଠାରୁ ୧ । ୩ । ୭୬ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥିବା ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀ ସୂତ୍ର ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।)
- ୧୦ । ଆଦେଶ : ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣକୁ ହଟାଇ ତା ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣର ସ୍ଥାପନକୁ ଆଦେଶ କୁହାଯାଏ । ଯଥା- ଦଧୂ + ଅତ୍ର = ଦଧତ୍ର (ଇ ସ୍ଥାନରେ ଯ ହେବା) । ‘ସ୍ଥା’ ଧାତୁର ଡିଷ୍ଟ ଓ ଦୃଶ୍ ଧାତୁରୁ ପଶ୍ୟ ଆଦେଶ ହୁଏ ।
- ୧୧ । ଉପପଦ ବିଭକ୍ତି : କେତେକ ପଦର ପ୍ରୟୋଗକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଭକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ସେହି ବିଭକ୍ତିକୁ ସେତେବେଳେ ଉପପଦ ବିଭକ୍ତି କୁହାଯାଏ । ଯଥା- ଇନ୍ଦ୍ରାୟ ପୁଷ୍ପାଣି ବସତ୍, ବସତ୍ ଶବ୍ଦଯୋଗରେ ‘ଇନ୍ଦ୍ରାୟ’ ୪ର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତି । ଧାତୁ ବା କାରକ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଯୋଗରେ ଯେଉଁ ବିଭକ୍ତି ବିଧାନ ହୁଏ, ତାହାକୁ ଉପପଦ ବିଭକ୍ତି କହନ୍ତି । ଯଥା- ନମଃ ଶିବାୟ, ଧନଂ ବିନା ସୁଖଂ ନାସ୍ତି ।
- ୧୨ । ଉପସର୍ଗ : ଧାତୁ ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ବିଶେଷ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା କେତେକ ଅବ୍ୟୟ ପଦକୁ ଉପସର୍ଗ କହନ୍ତି । ଯଥା- ପ୍ର, ପରା, ଅପ, ସମ୍, ଅନୁ, ଅବ, ନିସ୍, ନିର, ଦୁସ୍, ଦୁର, ଅଭି, ବି, ଅଧି, ସୁ, ଉଦ୍, ଅତି, ନି, ପ୍ରତି, ପରି, ଅପି, ଉପ, ଆ (ଆଡ଼) । ଉଦାହରଣ- ଅନୁଗଛତି, ପ୍ରଭବତି, ପୁତ୍ରଃ ପିତୁଃ ପ୍ରତି ।
- ୧୩ । କର୍ମପ୍ରବଚନୀୟ : ଏଠାରେ କର୍ମ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ କ୍ରିୟା । ଯେଉଁ ଉପସର୍ଗଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ କ୍ରିୟାକୁ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ବିଶେଷ୍ୟ ପଦକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିଥାନ୍ତି ସେଗୁଡ଼ିକ କର୍ମପ୍ରବଚନୀୟ । ନରାଃ ଦେବାନ୍ ଅନୁ ।
- ୧୪ । ଗଣ : ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ବା ଧାତୁଙ୍କର ସମାନ ବ୍ୟାକରଣଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଏକତ୍ରକରି ରଖାଯାଇଥାଏ । ଯଥା :- ‘ସର୍ବ’ ଶବ୍ଦକୁ ଆଦି କରି ସର୍ବାଦିଗଣ ଓ $\sqrt{\text{ଭୂ}}$ କୁ ଆଦିକରି ଭ୍ଵାଦିଗଣ ଗଠିତ ।
- ୧୫ । ଗୁଣ : ଅକାର (ଅର୍), ଏକାର ଏବଂ ଓକାରକୁ ଗୁଣ କହନ୍ତି । ସ୍ଵରର ଗୁଣ ହୁଏ କହିଲେ ଇ, ଈ ସ୍ଥାନରେ ଏ, ଉ- ଉ ସ୍ଥାନରେ ଓ, ଋ-ଋ ସ୍ଥାନରେ ଅର୍ ଏବଂ ଌ ସ୍ଥାନରେ ଅଲ୍ ହେବାକୁ ବୁଝାଏ । ଯଥା :- ଦେବ + ରକ୍ଷିଃ = ଦେବର୍ଷିଃ । ଏଠାରେ ‘ର’ର ‘ଅର୍’ ଗୁଣ ହୋଇଛି । ବିଦ୍ + ଘଞ୍ଜ = ବେଦଃ । ଏଠାରେ ବିଦ୍ ‘ଇ’ କାରର ‘ଏ’କାର ଗୁଣ ହୋଇଛି । ତୁର + ତିପ୍ = ଚୋରୟତି । ଏଠାରେ ତୁର ‘ଉ’ କାରର ‘ଓ’ କାର ଗୁଣ ହୋଇଛି ।
- ୧୬ । ଗୁରୁ : ସଂଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ହ୍ରସ୍ଵବର୍ଣ୍ଣ, ଦୀର୍ଘସ୍ଵର, ଦୀର୍ଘସ୍ଵରଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ, ଅନୁସ୍ଵାରଯୁକ୍ତ ଓ ବିସର୍ଗଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ ସଂଜ୍ଞକ ।

- ୧୭। ଟି : ଶବ୍ଦର ଅନ୍ତ୍ୟସ୍ଵରକୁ ‘ଟି’ କହନ୍ତି । ତା’ପରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଥିଲେ, ଅନ୍ତ୍ୟସ୍ଵର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ମିଶି ‘ଟି’ ବୋଲାନ୍ତି । ଯଥା :- ରାଜନ୍ ଶବ୍ଦର (ର + ଆ + ଜ୍ + ଅ + ନ୍) ଅନ୍ତ୍ୟସ୍ଵର ଅ ଏବଂ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ନ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ‘ରାଜନ୍’ ର ‘ଅନ୍’ ଅଂଶଟି ହେଉଛି ‘ଟି’ । କିନ୍ତୁ ‘ରାମ’ ଶବ୍ଦରେ ଅନ୍ତ୍ୟସ୍ଵର (ର + ଆ + ମ୍ + ଅ) ‘ଅ’ ହେଉଛି ‘ଟି’ ।
- ୧୮। ତତ୍ତ୍ଵିତ : ପ୍ରାତିପଦିକରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନୂତନ ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ଅ, ଇ, ତା ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ତତ୍ତ୍ଵିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ । ଯଥା :- ଦଶରଥ + ଇ = ଦାଶରଥଃ ।
- ୧୯। ତିଡ଼୍ : ଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଗୁଡ଼ିକ ମୂଳଧାତୁ ସହ ଯୁକ୍ତହୋଇ ସିଧାସଳଖ କ୍ରିୟାପଦ ନିର୍ମାଣ କରିଥାନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ସଂକ୍ଷେପରେ ତିଡ଼୍ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଅଷ୍ଟାଧ୍ୟାୟୀର ୩।୪।୭୮ ସୂତ୍ରର ପ୍ରଥମ ଓ ଅନ୍ତିମ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ନେଇ ତିଡ଼୍ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଗଠିତ ଏବଂ ଏଥିରେ ଥିବା ମୋଟ ୧୮ଟି ପ୍ରତ୍ୟୟ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ୯ଟି ପରସ୍ମେପଦୀ ଓ ଶେଷ ୯ଟି ଆତ୍ମନେପଦୀ ଧାତୁରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ।
- ୨୦। କୃତ୍ : ଧାତୁ ସହ ଯୁକ୍ତହୋଇ ସଂଜ୍ଞାପଦ, ବିଶେଷଣପଦ, ଅବ୍ୟୟପଦ ନିର୍ମାଣ କରୁଥିବା ତିଡ଼୍ଭିନ୍ନ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନଙ୍କୁ କୃତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ । ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ- ଶତ୍ରୁ, ଶାନତ୍, ଶ୍ୟତ୍, ଈ, ଈବତୁ, ଈଁ ଇତ୍ୟାଦି ଏବଂ ଏତଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ପଦଗୁଡ଼ିକ ଧାତୁମୂଳକ ।
- ୨୧। ପଦ : ବିଭକ୍ତି ଚିହ୍ନ ଲାଗିଥିବା ଶବ୍ଦ, ଧାତୁ ରୂପ ଏବଂ ଅବ୍ୟୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ପଦ କହନ୍ତି ।
- ୨୨। ପ୍ରକୃତି : ମୂଳ ପ୍ରାତିପଦିକ ବା ଧାତୁ ଯେଉଁଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗକରି ପଦ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଏ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ‘ପ୍ରକୃତି’ କହନ୍ତି । ଯଥା :- ‘ରାମଃ’ ପଦରେ ‘ରାମ’ ଓ ‘ପଠତି’ ପଦରେ ‘ପଠ୍’ ।
- ୨୩। ପ୍ରତ୍ୟୟ : ପ୍ରକୃତି ସହ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଯେଉଁମାନେ ପଦ ନିର୍ମାଣରେ ସହାୟତା କରିଥାନ୍ତି ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ପଦବାଚ୍ୟ । ଏଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣତଃ ମୂଳ ପ୍ରକୃତିର ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର । ଯଥା :- ବିଭକ୍ତି, କୃତ୍, ତତ୍ତ୍ଵିତ, ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଓ ଧାତୁବନ୍ଧକ ।
- ୨୪। ପ୍ରାତିପଦିକ : ବିଭକ୍ତି ଚିହ୍ନ ଲାଗିନଥିବା ଯେକୌଣସି ଶବ୍ଦକୁ ପ୍ରାତିପଦିକ କହନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟୟ, ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ଓ ଧାତୁଭିନ୍ନ ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ ବସ୍ତୁବାଚକ ବା ବସ୍ତୁର ବିଶେଷଣ ବାଚକ ଶବ୍ଦ ସ୍ଵରୂପକୁ ପ୍ରାତିପଦିକ କୁହାଯାଏ । ଯଥା :- ଚନ୍ଦ୍ର, ଜଳ, ବାୟୁ, ଦୃଢ଼, ପ୍ରବଳ, ନୂତନ ଇତ୍ୟାଦି ।
- ୨୫। ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତ୍ୟୟ : ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ଆ, ଈ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗ କରାଯାଏ ସେଗୁଡ଼ିକ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତ୍ୟୟ । ଯଥା:- ଚଟକ + ଆ(ଚାପ୍) = ଚଟକା । ଦେବ + ତୀପ୍(ଇ) = ଦେବୀ ।
- ୨୬। ବୃଦ୍ଧି : ‘ଆ’ ‘ଐ’, ‘ଔ’ କୁ ବୃଦ୍ଧି କୁହାଯାଏ । ସ୍ଵରର ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ କହିଲେ ଅ ସ୍ଥାନରେ ଆ, ଇ-ଇ-ଏ ସ୍ଥାନରେ ଐ, ଊ-ଊ-ଓ ସ୍ଥାନରେ ଔ, ଋ-ଋ ସ୍ଥାନରେ ଆର୍ ଏବଂ ଌ ସ୍ଥାନରେ ଆଲ୍ ହେବା ବୁଝାଏ । ଯଥା :- ସତ୍ତ୍ଵ + ଇକ = ସାତ୍ତ୍ଵିକ, ନୀତି + ଇକ = ନୈତିକ । ବୁଦ୍ଧି + ଇକ = ବୌଦ୍ଧିକ ।
- ୨୭। ସବର୍ଣ୍ଣ : ଯେଉଁ ସକଳ ବର୍ଣ୍ଣର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ସମାନ ଏବଂ ଯାହାଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ସମାନ ପ୍ରୟତ୍ନର ପ୍ରୟୋଜନ; ସେମାନେ ପରସ୍ପର ସବର୍ଣ୍ଣ । ଯେପରି ଅ-ଆ, ଇ-ଈ, କ-ଖ-ଗ ଏମାନେ ପରସ୍ପର ସବର୍ଣ୍ଣ ।
- ୨୮। ଉପଧା : ଅନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣର ପୂର୍ବ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଉପଧା କୁହାଯାଏ । ଯଥା :- ରାମ ଶବ୍ଦରେ ଅନ୍ତ୍ୟ ‘ଅ’ର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ‘ମ୍’ ହେଉଛି ଉପଧା ।
- ୨୯। ସମ୍ପ୍ରସାରଣ : ଯ, ବ୍, ର୍, ଳ୍ ସ୍ଥାନରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଇ, ଊ, ଋ, ଌ ହେବାର ନାମ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ । ଯଥା :- ବର୍ → ଉବାଚ, ଅଧ୍ + ବସ୍ + ଈ = ଅଧୁଷିତ